

<http://www.towarzystwo-literackie.org>

Uniwersytet Rzeszowski
Kolegium Nauk Humanistycznych
Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa

<https://www.ur.edu.pl/pl/kolegia/kolegium-nauk-humanistycznych/jednostki-naukowe/instytut-polonistyki-i-dziennikarstwa>

Zaproszenie do udziału w projekcie *Bliżej krytyki literackiej*

Czym jest literatura? Zapewne spora część czytelniczek i czytelników zareagowałaby na to pytanie mniej więcej tak: to powieści i opowiadania, dramaty, poematy i wiersze. A co jest głównym celem czytania? I na tę kwestię można by się spodziewać równie zdroworozsądkowej odpowiedzi: jest nim przyjemność i rozrywka, a także poznawanie nowych historii oraz bohaterów. Po to przecież zagłębia się w lekturze, emocjonując się ciekawymi fabułami i ziewając przy nudnych. Z tej przyczyny przejmujemy się losami bliskich nam postaci literackich lub pozostajemy obojętni wobec tych, których nie rozumiemy. Dlatego tak chętnie poddajemy się różnorodnym emocjom towarzyszącym lekturze. To właśnie z takich przeświadczeń bierze się również przekonanie, iż do obcowania z literaturą nie potrzeba żadnych pośredników, którzy będą mówić, o co w niej chodzi, co ona znaczy i co jest warta. Nie potrzeba zwłaszcza krytyków, którzy wtrącają swoje trzy grosze między czytających a ich książki.

W stereotypowym wyobrażeniu krytyka literacka to niepotrzebne utrudnienie. Jeśli bowiem utwór literacki jest pasjonujący, nie ma potrzeby deliberować nad jego sensem czy walmami; i odwrotnie – gdy nie potrafi zafascynować, nie zmieni tego nawet najlepsza cenzurka. A kwestia jego prawdziwej wartości i tak rozstrzygnie się dopiero po wielu latach, niezależnie od takiej czy innej recenzji...

Powyższa obserwacja jest celowo uproszczona, ale chyba niewiele odbiega od prawdy. Gdyby ją potraktować serio, trzeba by jednak pytać dalej: Dlaczego krytyka w ogóle istnieje? Dlaczego trwa od wieków, przybierając coraz to nowe formy? Jaką rolę pełni w życiu literackim? Czy pisarki i pisarze naprawdę się nią przejmują? Czy pomaga w indywidualnej lekturze? Jak z niej korzystać? Kiedy po nią sięgać? Dla profesjonalistów są to pytania trochę naiwne, ale – jak przestrzega Poetka – właśnie ten ich rodzaj wymaga najpilniejszych rozstrzygnięć.

Wychodząc od powyższych obserwacji, postanowiliśmy zaprosić Państwa do refleksji nad miejscem i rolą krytyki literackiej w kulturze dawnej i współczesnej. Celem naszego projektu jest przybliżenie, a zwłaszcza upowszechnienie rzetelnej wiedzy o tym dziale piśmiennictwa. Pragniemy przyglądać się nie tylko naturze i funkcjom krytyki literackiej, ale również jej randze i autorytetowi, także jej meandrom, osobliwościom i dziwactwom. Interesują nas różnorodne formy obecności krytyki w kulturze: jej realny wpływ na twórczość literacką i świadomość czytelniczą, jej wielorakie związki z mediami, polityką, ekonomią, społeczeństwem, sztuką, debaty i polemiki toczone w jej obrębie, także portrety krytyczek i krytyków literackich.

Nasz projekt ma w pierwszym rzędzie **wymiar popularyzatorski**. Zależy nam jednak na tym, by jego podstawą była solidna wiedza naukowa, ale podana w przyjaznej oprawie i dostępna na wyciągnięcie ręki. Dlatego też nasze działania będziemy transmitować online oraz udostępniać w Internecie, na specjalnie przygotowanej stronie internetowej. Spodziewamy się,

że efektami naszych prac będą zainteresowane nie tylko środowiska szkolne czy uniwersyteckie, ale także szerokie grono czytelniczek i czytelników uważnie śledzących życie literackie oraz dzieje kultury – dawnej i współczesnej.

Najważniejszym punktem odniesienia pragniemy uczynić monumentalny *Słownik polskiej krytyki literackiej 1764-1918* – jego pierwsza część, problemowa, została opublikowana w 2016 roku¹. Część druga, biograficzna, ukaże się w najbliższych miesiącach. Określenie tego projektu mianem „monumentalnego” nie jest przesadą. W jego realizację zaangażowany był kilkudziesięcioosobowy zespół badaczek i badaczy życia literackiego XVIII, XIX i XX wieku: w ramach pierwszej części opracowano blisko 200 haseł problemowych, w ramach części drugiej powstało jeszcze więcej haseł biograficznych. Co jednak najważniejsze, daje on wyobrażenie o roli i znaczeniu krytyki literackiej w kulturze nie tak bardzo odległych stuleci. Pragniemy skorzystać z ogromu wiedzy, doświadczeń i wiadomości zgromadzonych podczas powstawania tego *Słownika*, ale – oczywiście – nie ograniczamy się tylko do tego źródła.

Projekt *Bliżej krytyki literackiej* będziemy realizować w **latach 2024-2026** w Instytucie Polonistyki i Dziennikarstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego, przy współpracy z Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza. W jego ramach planujemy trzy formy działania: cykl referatów naukowych (lub popularnonaukowych prezentacji), dyskusje panelowe oraz nagrania serii podcastów poświęconych krytyce literackiej.

Referaty i prezentacje będą wygłaszane cyklicznie na spotkaniach online organizowanych co dwa miesiące w latach akademickich 2024/2025 i 2025/2026. Oczekujemy, że przedstawiają one profesjonalne, ale otwarte na szeroką publiczność, rozważania na temat tego działu piśmiennictwa, jego praktyk, tradycji i różnych form obecności w kulturze. Dlatego też proponujemy, by były one poświęcone takim zagadnieniom, jak:

- podstawowe pytania: czym jest krytyka literacka, jaka jest jej rola w życiu literackim, kim jest krytyczka/krytyk;
- spojrzenia wokół, w przeszłość i przyszłość, czyli jaki jest dzisiejszy stan krytyki literackiej, co zostało po jej dawnych praktykach i co przyniesie jutro;
- pochwały i nagany, uprzedzenia i resentymenty, czyli popularne i indywidualne strategie krytycznoliterackie;
- zasługi i odkrycia, czyli sylwetki pisarskie, dzieła i inne zjawiska wypromowane przez krytykę literacką;
- wędrówki po manowcach, czyli spektakularne pomyłki, przemilczenia, nieporozumienia, jałowe dyskusje;
- płęć krytyki i nie tylko, czyli różne perspektywy uprawiania krytyki literackiej;
- krytyka i media, czyli różne sposoby komunikowania się krytyki z publicznością;
- przepływy i osmozy, czyli polska krytyka literacka wobec zagranicy;
- konteksty krytyki – filozoficzne, polityczne, ekonomiczne, artystyczne itp.;
- o krytyce niepoważnie, czyli anegdoty, ciekawostki, sensacje, osobliwości itp.

Oczywiście, katalog problemów może być znacznie szerszy – jesteśmy otwarci również na inne propozycje.

Drugim rodzajem proponowanych działań będą **dyskusje panelowe** – przygotujemy je na otwarcie oraz na podsumowanie projektu. W ich trakcie postaramy się odpowiedzieć na pytania o stan i zadania krytyki literackiej, spojrzymy na jej teraźniejszość, przeszłość i przyszłość, zastanowimy się nad dorobkiem naukowym w tej dziedzinie i sposobami jego rozpowszechniania.

Niezwykle istotną rolę w projekcie będą odgrywać nagrania **podcastów**, które w atrakcyjnej formie wizualno-dźwiękowej ukażą wybrane problemy dawnej i współczesnej krytyki.

¹ *Słownik polskiej krytyki literackiej 1764-1918. Pojęcia – terminy – zjawiska – przekroje*, red. Józef Bachórz, Grażyna Borkowska, Teresa Kostkiewiczowa, Magdalena Rudkowska i Mirosław Strzyżewski, Instytut Badań Literackich PAN, Instytut Literatury Polskiej UMK, t. 1-2 oraz Indeksy, Toruń-Warszawa 2016.

Przygotowaniem podcastów zajmą się studentki i studenci filologii polskiej oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Oddanie głosu młodej publiczności czytelniczej, poznanie jej punktu widzenia, wreszcie współpraca doświadczonych badaczek i badaczy z osobami, które już wkrótce będą decydować o kształcie polskiej kultury – to bodaj najważniejsze cele naszego przedsięwzięcia.

Zapraszamy do udziału w projekcie! Czekamy na zgłoszenia tematów referatów lub popularnonaukowych prezentacji, na gotowość uczestnictwa w nagraniach podcastów, a także na deklaracje udziału w dyskusjach panelowych. Nasze zaproszenie kierujemy do wszystkich badaczek i badaczy zainteresowanych krytyką literacką, mediami, szeroko pojętą kulturą. Przewidujemy niewielkie honoraria oraz publikacje wybranych artykułów w czasopiśmie naukowym „Tematy i Konteksty”.

Na zgłoszenia czekamy **do 8 października 2024 r.** Prosimy o ich przesyłanie na adres: mstanisz@ur.edu.pl

Rzeszów, 6.09.2024 r.

Przewodniczący komitetu organizacyjnego
dr hab. Kazimierz Maciąg, prof. UR

Komitet organizacyjny:
dr hab. Anna Jamrozek-Sowa, prof. UR
dr hab. Magdalena Patro-Kucab, prof. UR
dr Anna Marta Dworak
dr hab. Mariusz Chrostek, prof. UR
prof. dr hab. Marek Stanisław
dr Wojciech Maryjka